

**BEDEN POLİTİKALARI, KADIN BEDENİ, BEDENİN TIBBİLEŞTİRİLMESİ, DOĞUMUN
TIPSALLAŞTIRILMASI ve KÜRTAJ ÜZERİNE**

Prof. Dr. Nüket Örnek Büken

nuketbuken@hotmail.com

Beden Politikaları, Tarihsel süreçte bedene yüklenen anlamlar ve Kadın Bedeni

Her şeyin bedenleştirildiği (somatizasyon), simgesel olanın/görüntünün öne çıktığı, kişinin dış dünya ile kurduğu ilişkinin sınırının onun bedensel varlığına indirildiği günümüz dünyasında artık bedenselleşen varlığımız bizi anlatamaz hale geldi. Günümüz tüketim toplumunda ve tüketim kültüründe gündelik hayatın politikasının düzenlenmesinde “beden” merkezi bir rol oynamaktadır. Bu açıdan bedeni anlamak, farklı düzey ve içerikteki toplumsal ilişkileri anlayabilmek ve belki de onarabilmek açısından önemlidir. Bedenimiz, sınıfımızın, cinsiyetimizin, mesleğimizin, ideolojimizin görüntüsü gibidir. Doğrudan beden temelli toplumsal kategoriler (kadın, erkek, seks işçisi, yaşlı, çocuk, engelli, transseksüel) ya da beden çağrışımlı dolaylı toplumsal kategoriler (Kürt/Laz, manken, doktor, hakim) toplumsal bir varlık olarak bedenin etki alanının genişliğini göstermektedir. *Bu anlamda beden, pek çok ayrımcılığa kaynaklık etmesi ve bu ayrımcılıklara karşı mücadelenin örgütlendiği çıkış noktası olması açısından önemlidir.*

Tüketim toplumunda hem bedenin korunmasına hem de bedenin görünümüne yönelik mekanizmalar işlemeye devam etmektedir. Bu süreç bedenin kozmetikten tıbbileşmeye çeşitli biçimlerde düzenlendiği bir süreç olarak güzellik, cinsellik, sağlık gibi konular üzerindeki tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Toplumsal yargılar örneğin bakire olmayı, anne olmayı, belli sayılarda çocuk doğurmayı, çekici olmayı norm olarak kabul ederek, bunun dışındaki durumları, kişinin bilgisizliği, ahlaksızlığı, beceriksizliği, yetersizliği şeklinde etiketleyip kişi üzerinde baskı kurulmasına yol açabilir. Bunun dışındaki tercihlerde kişilerin kendilerini yalnız hissetmeyeceği, sosyal ya da kurumsal mekanizmaların eksikliği aslında önemli bir sorundur.

Bedenin tarihsel serüvenine kısaca baktığımızda onun siyasal politikanın konusu haline gelmesi durumu kafamızda daha da netleşecektir. Tarihin bedeni ilk konumlandırışı, onu aklın karşısında arka plana iterek gerçekleşir. Beden sahnenin arkasına itilir ancak dinin karşısında korkulan bir tuzak olmaktan da kurtulamaz.

Erkek egemen bir toplumsallığın temel özelliklerinden olan ikilik anlayışı (diyalektik), bir yandan kadın ve erkeği birbirinin kutbu olarak kurarken, diğer yandan bedenin dizginlenmesi gereken bir iblis olduğu düşüncesini ortaya atar. Böylece bedenin politik düzenlemelerin konusu haline getirilmesinin ilk sinyalleri de verilmiş olur.

Descartes’e göre insanın gerçek boyutu olan ve aklın dengi olan ruh erkekle, doğanın dengi olarak görülen beden ise kadınla özdeşleştirilir ve bedenin (kadın), ruhu (erkek) baştan çıkarma

çabaları ile ruhun bu duruma karşı koyma iradesi çatışır. Ruh ve beden arasındaki bu ayrım, yalnız Batı düşüncesine özgü olmayıp, İslam düşüncesinde de kendisini gösterir. Bu ikili ayrım, hem aydınlanma döneminde hem de modern düşüncede devam eder.

Aynı ikili ayrım “bilgi iktidardır” diyen Bacon ile de devam eder; Bacon akli eril, doğayı dışil olarak görmeye devam eder ve bedenden tamamen soyutlanmış akıl ile doğa arasındaki ilişkiyi, bir ele geçirme, fethetme ilişkisi olarak görme eğilimindedir. Yani onu/doğayı, kendine yararlı kılmak için girişilen, saldırgan bir ilişki. Bu yoğun cinsiyetçi metafor, modern bilimin kuruluşunda “özne ile nesne”, “akıl ile doğa”, “tin ile akıl”, “akıl ile beden”, “madde ile tin” arasında güçlü karşıtlıklar sistemini ve bu ayrımların çok güçlü bir eril/dışil ayrımına dayandığını gösterir.

Ancak sekülerleşme süreci ile birlikte aydınlanmacı geleneğin, akli bedenin önüne koyan yaklaşımının değişeceği, yeni bir döneme girilecektir. Bu değişim Foucault’nun, Platoncu-Hıristiyan tanımında biçimlenen “beden ruhun hapisanesidir” şeklindeki söylemi, “ruh bedenin hapisanesidir” şekline değiştirmesi ile de ifadesini bulacaktır. Baudrillard bu durumu “günümüzde ruhu sarmalayan bedendir” şeklinde ifade eder. Bu sekülerleşme sürecinde geçmişte benimsenmiş olan pek çok edimin tıbbileştirilerek kategorize edilmesi de etkili olacaktır. Dini pek çok ritüel de, tıbbın alanına çekilir. Bryan Turner’a göre tek tanrılı dinlerde, özellikle Hıristiyanlıkta diyetler ruhu korumak adına bedenin kontrolü iken, daha sonra tıbbi sistemlerin konusu olmaya başlamıştır. Foucault ve takipçileri bedeni politik gözetim ve denetimin aracı olarak ele alırlar. Devletin, bedeni tıp, eğitim sistemi, psikiyatri, hukuk gibi kurumlar aracılığıyla disipline etmesi söylemi böylece önemli bir tartışmayı da başlatır.

Bedenin Tıbbileştirilmesi

Tarihsel süreçte kadınların bilgileri, kendi bedenlerinin ötesinde yaşamın dönüştürülmesi için gerekli ve hayatiydi, kadınlardan kadınlara aktarılan bu bilgi, bir tür ağ vazifesi de görmekteydi. Kadınların çocuk düşürme için yapraklarını kullandığı ağaçların, devlet tarafından özellikle ortadan kaldırılması, sağaltıcı bilgilere sahip ya da sahip olduğu iddia edilen kadınların cadılar olarak yakılması, bedenler üzerinde modern tıbbın kendi kendine kazanılmış gibi görünen otoritesinin tarihsel zor koşullarını ifşa etmektedir aslında.

Sınıfın oluşmaya başladığı andan itibaren sağlık, ilkel devlet oluşumlarında hiyerarşik üstünlüğü olanların denetimine geçti ve bir üst yapı kurumuna dönüştü. Şeflerin bir kısmı krallaşırken, şamanlar rahipliğe ya da hekimliğe terfi ettiler, pek çok toplulukta rahip hekimler erki ellerine aldılar. Ortaçağ ve yeniçağ krallıklarında Kral, Tanrının yeryüzündeki ifadesi olarak şifa gücüne de sahipti ve haftanın 1 günü şehir meydanında toplanan hastaların “kral dokunması” ile iyileşeceklerine inanılıyordu.

Tüm bu ayrışmalar kurumsal yapıyı güçlendirdi ve bu ayrışmanın dışında kalanlar, örneğin ortaçağ cadılarının öncülleri olan otacılar düşman ilan edildi, cadı kazanları kuruldu. Kuşkusuz bunun nedeni sağlığın gasp hakkının tek bir elde toplanmasının sağlanmasıydı. Hastalık ve hasta kimi zamanlarda şeytanla özdeşleştirilebiliyor ya da yakın yüzyıllara kadar iğrençlik

olarak tanımlanabiliyordu. Hastalık hakkındaki bilinen bilginin hastadan saklanması, bu erk ilişkisi içinde hasta haklarına yönelik ilk müdahaleyi içerir. Böylece bilgi üstünlüğü bir egemenlik aracı durumuna dönüşmüş oldu. Tıp, bir taraftan erk aracı olmanın yanında, zamanla sermayeyi de koruyan bir unsur haline geldi.

Kadınlar geleneğin ve bilgisizliğin kurucusu olarak aydınlanmanın önünde büyük engeller gibi görülerek, özellikle hasta bakımı ve tedavisi ve çocuk bakımının yönetimi, kadından erkeğe, sonra da devlete geçirilmeye çalışıldı. Tıbbileştirmek ve kriminalize etmek, kadının kendisine ilişkin bilgisinin elinden alınmasına ve bedenle arasına devletin ve devlet kurumlarının tıbbi dilinin girmesine neden oldu. Aydınlanma döneminde ebe kadınla hamile arasındaki ilişkinin içine genellikle genç erkek doktorların dahil edilmeye çalışılması, doğuma “yardımcı” olması beklenen yaşlı ebe ve genç doktorlar arasında büyük otorite problemlerine neden olmakta ve ebeler “doğanın kölesi” olmakla suçlanmaktaydı. Kadın ve bedeni arasına sızan iktidarı ve erk sorununu bu örnekler çok iyi anlatmaktadır.

Foucault'nun bedenleri disipline etme tekniği olarak tıbbileştirme tespiti, dolaylı olarak kadının cinselleştirilmesi eğilimine dikkat çekmesi açısından önemlidir. Kadının üremeye dönük özelliklerinin aşırılaştırılmasıyla mümkün olan modern tıbbileştirme, kadını temsil eden organın dönüşmesi, doğum da dahil olmak üzere her türlü belirtinin hastalıkmiş gibi ele alınmasına ve “kadın bedeninin patolojikleştirilmesine” neden oldu. Tıbbileştirmenin cinselleştirmeyle birlikte nasıl gerçekleştiği, tıbbi illüstrasyonlarda kadın bedeninin göze çarpan kısımlarıyla belirginlik kazandı. Bu temsil kadını “cinsel” varoluşuyla, erkeği ise cinsellikten azade kılınmış gibi duran aktif ve hareketli varoluşuyla, kaslarıyla resmetti. Yine, kadınlığı tanımlayan organların tıbbin farklı tarihsel evrelerince yer değiştirdiğini görmek de bu açıdan ilginçtir.

Beden konusu neden öne çıktı ve bedenin bir araştırma konusu olarak ele alınmasını sağlayan belirleyenler neler oldu? Kuşkusuz feminist hareket erkeğin kadın bedeni üzerindeki baskı ve denetimini deşifre etmede ve insan biyolojisindeki farklılıkların toplumsal davranışlar üzerinde belirleyici olduğu görüşünün yıkılmasında etkili olmuştur. Tarihsel eşitsizliklerin insan bedeninden yola çıkılarak doğallaştırılması, kadın bedeninin kadına uygulanan şiddetin gerekçesi olarak sunumu, eleştirilmeye başlandı. Sonrasında bedenin yalnızca biyolojik değil (biyolojik cinsiyet), yanı sıra toplumsal bir varlık olarak kabulüyle biyolojik olanla toplumsal olan (toplumsal cinsiyet) arasındaki ilişki gündeme gelecektir.

Kadınlar biyolojik üretim kapasitelerine ve buna dayalı cinsiyetçi iş bölümündeki geleneksel rollerine göre tanımlandığında, kadınların erkeklere olan tabiliğinin kaynağında biyolojik cinsiyetleri yerine aslında toplumsal cinsiyetin olduğu ve doğanın yerini toplumun aldığı gerçeği göz ardı edilebilmektedir. Yani biyolojik bedenlerimize toplumdaki eşitsiz ve hiyerarşik iktidar dağılımına göre toplumsal anlamlar yüklenmektedir. Toplumsal cinsiyetimiz kaçınılmaz bir kader değildir. Toplumsal ilişkiler ağı içinde, toplumsal iktidarın eşitsiz dağılım sürecinde toplum tarafından oluşturulduğundan, değişebilir. Toplumsal cinsiyetin oluşturulma sürecine en büyük katkıyı aslında farkında olarak ya da olmadan tıp kurumunun kendisi yapmıştır.

İnsan biyolojisinin toplumsal süreçlerin düzenlenmesi ve denetimindeki etkisi tıbbı geniş bir iktidar olanağı sunmuştur. Kadını baskılayan toplumsal normların, tıp aracılığıyla meşrulaştırılması konusunda sayısız örnekler verilebilir. Toplumsal işbölümü kaynaklı hiyerarşilerin, tıbbi terimlerle ifade edilerek görünmez kılınması, belki de en az fark edilendir. Örneğin “doğum sonrası sendrom”, “premenstrüel sendrom”, “menapozal sendrom” “histeri”... gibi.

Bir Otorite Kurumu Olarak Tıp

Ivan Illich Sağlık Gaspı adlı kitabında; tıp kurumunun denetlenemeyen bir otorite olarak, neyin hastalık olduğunu, kimin hasta olduğunu ve hastalara ne yapmak gerektiğini belirlediğinde sağlığımız için büyük bir tehdit oluşturduğunu; bedenlerimiz üzerindeki hakkımıza tecavüz ettiğini; ilaç tüketimini teşvik ederek toplumun hastalıklı yapısını güçlendirdiğini; sağlığa bir "mühendislik modeli" olarak yaklaştığı için insanların kendi insani zaafı, incinebilirlikleri ve biriciklikleriyle, kişisel ve özerk bir biçimde baş etme potansiyellerini yok ettiğini anlatır... Böylece yaşam boyu tıbbi gözetim, yaşamı, her biri özel bir tür vasılla gerektiren riskli dönemlerden oluşan bir zincire dönüştürmektedir.

Hem zengin hem de yoksul için yaşam, ‘check-up’lardan ve kliniklerden geçip, başladığı yere geri dönen bir hac yolculuğu gibidir. Yaşam, daha iyi ya da daha kötü olması için kurumsal olarak planlanması ve biçimlendirilmesi gereken bir aralık olarak algılanmakta, adeta istatistiksel bir fenomene indirgenmektedir. Bu yaşam aralığı hekimin fetusun (cenin) doğup doğmayacağına ya da nasıl ve ne zaman doğacağına karar verdiği prenatal (doğum öncesi) işlemlerle başlar ve hastaya “canlandırma uygulamayınız” (DNR order) komutuyla son bulur.

Toplumumuzun kimi önemli hastalıklardan kurtulması bir yana her geçen gün bir yenisiyle tanışması ve “hastalık icadı” diye adlandırılabilir bir sosyoekonomik fenomenle yüz yüze kalması düşündürücüdür. Asıl sorun tek başına tıbbın kendisinden kaynaklanmamakta, toplumsal ve ekonomik bir kaynaktan da beslenmektedir. Söz konusu sorun emperyalist küreselleşmenin etkisiyle toplumların tümünde yaygınlaşmakta, bu ise küresel bir sağlık krizini derinleştirmektedir.

Hastalık icadının başlıca sorumlusu ve en önemli dinamiği küresel pazar ekonomisi içerisinde büyük kârlar elde eden ilaç-tıbbi cihaz endüstrisidir. Böylece “gündelik yaşamın tıpsallaştırılması” gerçekleşmektedir.

Tüm bilimlerde olduğu gibi tıbbın da neredeyse daha ilk andan itibaren iktidar için gerekli erkin birer aracı durumuna gelmesi ya da ideolojik bir argüman olması, uygulayıcılarını yani hekimleri ve sağlık personelinin iktidar kurma aracı haline getirirken, bu bağlamda özneleri yani hastaları baskı altında tutmanın aracı ve onları durumlarından ya da hasta olmalarından- ötürü “hak arayıcı” konumuna indirgemıştır. Böylece, insan hakları perspektifinde iktidar-insan şeklinde karşımıza çıkan zorunlu kutuplaşmada sıfatlar, hasta hakları söz konusu olduğunda tıp-hasta ikilisine dönüşmektedir.

İktidar için “sağlık” bu kadar önemli olunca bu kurumun erk dışına çıkması da engellenmelidir. Otacılardan cadılara uzanan ve çoğu zaman oldukça şiddet içeren karşı kampanya alanı günümüze yaklaştıkça başka alanlara yönelmiş ve tıp bir erk aracı olarak bu kampanyada iktidarların en önemli ideolojik argümanını oluşturmuştur. Kişinin hastalanma sürecinin başlangıcından herhangi bir nedenle bu hastalıktan kurtuluşuna değin geçen sürede o kişinin -ve topluluğunun/toplumunun- tıp kurumu ile olan ilişkisinde belirleyici olanın tıbbın erki olduğu görülmektedir.

Doğumun Tıpsallaştırılması

Peki, doğum süreci ve doğurganlığın anlamı açısından baktığımızda ne söyleyebiliriz? Hamilelik öncesi, hamilelik ve hamilelik sonrası olarak adlandırılan sıkı takip gerektirdiği söylenen bu süreçte medikalizasyon (tıbbileştirme) en üst noktaya ulaşmış değil midir? Annelik, artık medikal bir süreç olarak değerlendirilirken ve yaşamın başlangıcı olan “fizyolojik sosyal doğum”, “tıbbi doğum”a doğru evrilirken, normal fizyolojik bir olay patolojik bir sürece dönüştürülmekte değil midir?

Bilimin ataerkil yapısı ve erkek egemen bir toplumda kadınlar için karar verme konusundaki korkuları düşünülduğünde, kadınların daha güvenli bir yol olarak sunulan medikal süreçlere başvurması son derece anlaşılırdır. Bütün hamilelikleri tehlike potansiyeli ile tanımlayan, doğum yapacak annenin hasta olarak kaydını yapan, sürecin her noktasına müdahale eden bir tıp kurumu vardır karşımızda. Üstelik biyomedikal teknoloji ve IVF teknolojisinin altında yatan kapitalizm, kadınlara kendi çocuğuna “sahip olma” isteği şeklinde yansımaktadır.

Üreme, kadınlar için halen toplumsal bir statü kaynağıdır. Ayrıca doğurganlık cinselliği görünür kılan, kadının cinselliğini meşrulaştıran bir araçtır. Bir yandan annelik yüceltilirken öte yandan çocuk doğurma özelliği olmayan ya da bu özelliğini yitirmiş olan kadınların cinselliklerinin ve dolayısıyla kadınlıklarının iptali doğurganlığın etkisini göstermektedir. Günümüzde cinselliğin üreme odaklı olması, istenmeyen gebelikleri sorun haline getirmekte, gebelik süreci ve çocukla ilgili sorumlulukların neredeyse tamamı kadına yüklenerek ve bunun etkileri de göz ardı edilerek kadın yalnız ve güçsüz bırakılmaktadır.

Kürtaj

Kadınların deneyimlerinde cinsellik ve üreme her zaman birbirinden ve toplumsal cinsiyetten ayırt edilemeyen unsurlar olmuştur. Oysa kürtaj tartışması cinselliğin denetimini, üremenin denetiminden ayırma üzerine kurulmuştur. Kadın ve erkek cinsel ilişki eylemiyle ilgili olarak eşit sorumluluğa sahiptir, bununla birlikte kadın isteği dışında hamile kalırsa “cezanın” bütün yüklerini tek başına taşımak zorunda kalır.

Kürtaj taraftarları ile karşıtları, kadınların kendi cinselliklerini denetleyebildikleri gibi örtük bir varsayımı paylaşmaktadırlar. Oysaki kürtaj yaptırmak isteyen kadınların çoğu bu gebeliği ne arzulamış ne de planlamışlardır. Kadının cinsel ilişkide bulunmayı “seçmiş” olduğunu söylemek de yeterli değildir, çünkü hamile kalmayı seçmemiştir. İstenmeyen gebeliklerin tek sorumlusu

kadınlar olmadığı halde (sanki kadının ceninle ilişkisi rastlantısal bir ilişkiymiş gibi), kürtaj ile ilgili tartışmaların yalnızca kadın bedeni üzerinden yürütülmesi kısır bir tartışmanın sürdürülmesi olacaktır.

Muhafazakâr görüş genellikle hamile kalmadan önce girilen cinsel ilişkinin gönüllü olduğunu varsayar. Onlara göre sanki cinsellik kadına bağıymış gibi, cinsel perhiz ve doğum kontrolü de kadın tarafından uygulanması gereken bir şeydir. Bu görüş bir yandan da eril otoriteyi savunarak, özellikle kadının görevinin cinselliğe boyun eğmek olduğunu hatırlatır, özel yaşamda, rızanın var olduğu düşünülür. Yani erkeğin yaptığı özel olduğu zaman, saldırganlıkları göze çarpmaz ve kadının da buna rıza gösterdiği varsayılır.

Özel yaşam öğretisi en çok evde ve aile içinde, yani kadının zora en açık olduğu ortamlarda ve cinsellik üzerinde odaklanmaktadır. Şiddete uğrayan kadına, “Öyleyse evi niye terk etmiyorsun?” sorusu, özel yaşamın seçim yapılabilen bir ortammış gibi algılanmasındandır. Oysaki pek çok kadının özel yaşamı güvensiz, tehlikeli ve korunmasızdır. Kadınlar özel yaşamda dış dünyadan ve teker teker birbirlerinden ayrıldığında, destekten de uzaklaşırlar. Özel yaşam hakkı erkeklerin “karışılmama” haklarıdır ve kadınları teker teker baskı altına almak için kullanılır. Feminizm bu nedenle özel alanı araştırır ve kişisel olanı politik olarak görür, özel alanı da kamusal...

Kendi bedenlerinin cinsel denetimini kadınlara bırakmak ve gerek gebelik gerekse çocuk bakımında ona yeterli desteği sağlamak cinsiyet eşitliğini geliştirir. Gebe kalma koşulları ne olursa olsun, dölütün denetimi kadından başka birinin elindeyse, üremenin denetimi de kadından alınmış demektir. Zaten eşitsiz toplumsal koşullarla baş edebilmesi için kadının kürtaj hakkı olmalıdır.

Sık sık kürtaja başvuran kadınlar, muhafazakâr sağ görüşün “caniler” listesinin en başında yer almakta ve bu kadınların sözde sorumsuzluğu, kürtaj karşıtlarınca bir gerekçe olarak sunulmaktadır. Oysa bu kadınlar ile ilgili yapılan çalışmalarda bunun nedeni sorulduğunda “cinsel ilişkinin oluverdiği” şeklinde yanıtlar alındığı görülür. Bir kadın gebelik riski taşıdığını bile bile cinsel ilişkide bulunmak istemediğini belirtmiyorsa, kendi cinselliği üzerinde bir denetimden söz edilebilir mi?

Kadınlar genellikle kendilerinin yaratmadığı toplumsal anlamlardan ötürü gebeliği önleyici yöntemlerden yararlanamazlar. Bu yöntemlere başvurmak, cinsel ilişki olasılığını kabullenmek ve planlamak anlamına da gelir çünkü. Kadının cinsel ilişkiye hazır olduğu ve olayın beklenmedik bir şey olmadığı görüntüsünü verir.

Kürtaj kadınlar açısından istenmeyen, çoğunlukla sarsıcı, tehlikeli bir girişimdir. Buna rağmen toplumda adeta bir doğum kontrol yöntemi gibi kullanılıyorsa burada cinselliğin özgür olduğu söylenemez. Kadınların erkeklere tabi olmaları, gebelik ve doğum konusunda yeterince söz sahibi olmamalarıyla bağlantılıdır. Kendi arzusu doğrultusunda olmayan ve yeterince korunma imkânına sahip olmadığı cinsel ilişkinin, istenmeyen gebelikle sonuçlanması, kendi arzusu dışında kadınları gebe kalmaya zorlamak, ailedeki cinsel tahakkümün bariz bir örneğidir. Kürtaj

kadınların kendi bedenleriyle ilgili haklarının bir sonucudur. Bu nedenle devletin sadece kürtaja izin veren kanuni düzenlemeler yapmakla yetinmesi yeterli değildir, kadınların sağlıklı koşullarda kürtaj olabilmeleri için gerekli kamusal desteğin de verilmesi gerekmektedir. İstemediği bir gebeliğe son vermek isteyen kadına en iyi koşullarda kürtaj olabilmesi için her türlü teknolojik, ekonomik ve tıbbi desteği verecek şekilde kanuni düzenlemeler yapıldığında, hukuk yoluyla kadınlarla erkeklerin cinsel eşitsizliğini gidermeye yönelik bir adım atılmış olur. Diğer taraftan doğum kontrol yöntemlerinin herkes için ulaşılabilir olmasının devlet eliyle sağlanması önemlidir.

Kürtajı kadın bedeni ve feminist biyoetik açısından değerlendirdiğimizde, tıpkı başka açılardan olduğu gibi onunla ilgili tek bir doğru sonuçtan söz etmek olanaksız gözükmektedir. Bu konuda kürtajı kimin, ne için, ne zaman, neden, nasıl yaptırdığı, etik çözümlenmede belirleyici olan temel etkenlerin başında gelmektedir. Oysa kürtaj yaptırmak ya da yaptırmamak; kürtajı, yasal olması ya da yasaklanması olarak ele almak, bizi ucuz, popülist, indirgemeci yaklaşımlardan öteye götüremeyecektir. Yine bu mesele, temelde kadını ve kadın bedenini çok yakından ilgilendirmekle birlikte, bunu yalnızca bir beden politikası olarak görmek de bizi sınırlandıracağı gibi onun toplumsal, kültürel, hekimlik, yaşamın başlangıcı, yaşayabilirlik gibi kavramsal boyutlarını görmemizi ve tartışmamızı da engelleyebilecektir.

Tıbbın temel felsefesi insan yaşamının kutsallığıdır. Kuşkusuz bu kutsal olma durumu, inanç sistemlerini aşkın bir kavram olarak, canlılık temelli bir anlayıştır. Canlı olma, yaşamda tek başına var olabilmeyi bize anlatmaktadır. Oysa 10. gebelik haftasında olan bir fetüs, anne rahminde canlı olma potansiyeli taşıyan bir varlıktır ve günümüz koşullarında bilimsel olarak annesinin rahmi dışında yaşama ve yaşatılma imkânı henüz bulunmamıştır. Kısaca tek başına yaşaması mümkün değildir. Ancak bir fetüs en az 22-24 haftalık canlı olarak doğmak koşuluyla bugünkü bilimsel olanaklar ölçüsünde yaşatılabilme olanağına sahiptir. Oysa bu fetüsü taşıyan anne, yaşamda tek başına var olabilen bir kadın, bir insandır.

Haklar söz konusu olduğunda kürtaj kararı ile bağlantılı olarak annenin hakları ile fetüsün hakları karşı karşıya gelmektedir. Ancak burada oldukça dikkat edilmesi gereken durum, yıllarca yaşamış birisi ile henüz hiç yaşamamış, tek başına yaşama şansı olmayan ancak yaşama olasılığı bulunan bir canlılığın haklarının karşılaştırılamayacağıdır. Fetüsün yaşama hakkı kavramını, onun yaşamını sürdürebilmesi için gerekli ve yeterli koşulların sürekliliğinin sağlanması olduğu söylenebilir. Ancak bu durum onun canlı olarak doğması koşuluyla ve annesi olmaksızın bu yaşamı sürdürebilecek bir beceriye sahip olduğunda söz konusu olabilecektir. Çünkü birbiriyle eşit koşullarda bulunmayan iki hak sahibi canlılığın haklarının karşılaştırılması ve değerlendirilmesi bizi temel bir yanılgıya götürmektedir.

Bir fetüs için yaşam hakkından söz edilebilir. Ancak aynı zamanda onun anne ve babası tarafından istenilen bir bebek olarak doğma, sevilme hakkı da vardır. Oysa son yaratılan tartışmada fetüsün sanki yalnızca yaşam hakkı konuşulurken; istenmeyen, cami avlusuna bırakılan bebeklerin var olduğu gerçeği görmezden gelinmektedir. Kuşkusuz bu kez de indirgemeci ve popülist bir anlayış fetüs için oluşturulmuş ve yaşamak olgusu basite

indirgenerek neredeyse nefes almak, yemek yemek ve gerektiğinde devlet tarafından barınma sağlanarak oluşturulabilecek bir canlılık olgusuna dönüştürülmüştür.

Diğer taraftan günümüzde artık kadınlar ile erkekler arasında bariz bir şekilde cinsiyet ayrımına dayanan pek fazla kanuni düzenleme kalmamıştır. Cinsiyet ayrımına dayalı normların azalması hukukun feminist analizini yine de kolaylaştırmamaktadır, kanun önünde eşitlik ilkesi bile aslında erkek egemenliğine dayalı bir eşitlik anlayışıdır MacKinnon'a göre. Hiçbir tercih yapmadan herkese eşit muamele edilmesine kadın bakış açısıyla yaklaşıldığında, eşit durumda olmayana devamlı olarak mevcut hukuk ve devlet düzeninin eşitlik esasına dayandığının söylenmesi, eşitsizliğin görülmesini güçleştirir.

Kanun koymada geleneksel biçimde eşitlikçi yaklaşım, kadınların dezavantajlarını ortadan kaldırmayacaktır, çünkü hukuk görünüşte cinsiyetsiz ve tarafsız formüle edildiği halde, hukuk düzeninde kadınların yaşam deneyimleri hemen hemen hiç hesaba katılmamakta ve yalnızca erkeklerin deneyimlerine göre hukuk biçimlenmektedir. Cinsiyetler arası hiyerarşik yapılanmaya dayanan toplumsal yapıda soyut eşitlik standartları ve prensiplerine yer verilmesi, devletin ve kanunların tarafsızlığının ilan edilmesi, aslında kadınlar üzerindeki erkek egemenliğinin hukuk yoluyla rasyonelleşmesine neden olmaktadır. Kanunların cinsiyet körü olması, yalnızca kanunların kadınlar ile erkekler arasında biçimsel eşitlik esasına dayanmasından ibaret değildir. Kanunların cinsiyet körlüğü bazen kadınları açıkça erkeklere tabi kılan güç ilişkilerine yönelik olarak hiç düzenleme yapmayıp, görmezden gelmesiyle de olabilmektedir. Eşitlik kavramının soyut ve biçimsel algılanmasından vazgeçilip, kadınların kendi somut deneyimleri ışığında içerikli bir şekilde yeniden tanımlanmalıdır. Bunun için de ilk önce kadınların gerçek hayatta erkeklerle eşit güce sahip olmadığı gerçeğinin göz önüne alınması, daha sonra da cinsiyet eşitsizliğinin doğal ya da biyolojik kaynaklı değil, politik ve toplumsal güç eşitsizliğinden kaynaklandığının kabul edilmesi gerekmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırdığınızda ve toplumdaki gücün eşit dağılımını sağladığınızda doğurganlığa ve kadına atfedilen değerler de değişime dönüşüme uğrayacak ve gerçek eşitlik sağlanacaktır. Bu konudaki mücadeleye verilen desteğin çoğalması dileğiyle...

İleri Okumalar için

- Michel Foucault, Cinselliğin tarihi, Ayrıntı Yayınları, üçüncü baskı, çeviren; Uğur Tanrıöver, 2010, İstanbul.
- Jean Baudrillard, Tüketim Toplumu, Ayrıntı Yayınları, 2008, 3. Basım, İstanbul.
- Pierre-Felix Bourdieu, Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar, 3.Baskı, 2010, İstanbul.
- Ivan Illich, Sağlığın Gaspı, Ayrıntı Yayınları, 1995, İstanbul.
- Catharine A. MacKinnon, Feminist bir devlet kuramına doğru, Metis yayınları 2. Basım, Eylül 2015.
- Büken NÖ. Sağlığın Sesi Gazetesi, Ağustos-Eylül 2011 "Kadın Bedeninin Tıbbileştirilmesi"
- Büken NÖ. Sağlığın Sesi Gazetesi, Aralık 2011 "Kadın Hareketini Oluşturan Farklı Dinamiklerin Karşılaştırılması -1"
- Büken NÖ. Sağlığın Sesi Gazetesi, Mart 2012 "Kadın Hareketini Oluşturan Farklı Dinamiklerin Karşılaştırılması- 2 "
- Büken NÖ. Sağlığın Sesi Gazetesi, Aralık 2012 "Feminist Hukuk Açısından Mackinnon'un Feminizme, Cinselliğe ve Üremeye Bakışı"

İzlenecek filmler

- **If these walls could talk**

Drama,

Thriller Stars: Demi Moore, Catherine Keener, Jason London, Kevin Cooney, Shirley Knight, Phyllis Lyons, Robin Gammell,

CCH Pounder Director

Country: United States

- **Vera Drake**

Hemşire Mike Leigh tarafından yazılıp yönetilen 2004 yılı İngiliz drama filmidir. 1950'de Londra'da yasadışı kürtaj yapan bir işçi sınıfının hikâyesini anlatan filmde Imelda Staunton, Phil Davis, Daniel Mays ve Eddie Marsan rol almıştır.

Yönetmen: Mike Leigh

- **Agora**

Yapımı: 2009 - İspanya

Tür: Dram, Macera, Tarih

Süre: 127 Dak.

Yönetmen: Alejandro Amenábar

Oyuncular: Rachel Weisz, Oscar Isaac, Max Minghella, Rupert Evans, Amber Rose Revah